

З вищевикладеного можна дійти висновку, що держава є організацією безпосередньо політичного владарювання. Всі інші організації, що входять у політичну систему суспільства, беруть участь у здійсненні влади опосередковано, через державу, застосовуючи різні форми співробітництва з нею.

До того ж держава, особливо демократична, правова, здійснюючи політичні функції, надає можливість і заохочує громадян та їхні об'єднання брати участь у державних справах, вирішувати найважливіші загальносуспільні проблеми.

Враховуючи викладене, треба визнати, що сучасна демократична держава є своєрідним центром тяжіння всіх політичних сил і є виразником і реалізатором їхніх інтересів.

Розвиток демократії в Україні гальмують такі основні проблеми:

- посилення протистояння владних інститутів і конфліктність у політичній системі держави;
- відособленість органів державної влади та їх посадових осіб від виборців, наслідком чого є суттєва відірваність від нагальних потреб державного та суспільного розвитку;
- руйнування традиційного типу комунікації між виборцями та обраними до Верховної Ради України і місцевих рад депутатами;
- відхід політичних партій, представники яких посіли місця в органах державної влади, від положень передвиборчих програм;
- непрозорість процесів підготовки та ухвалення рішень виборними органами державної влади;
- ухвалення законів, підзаконних, а також локальних нормативно-правових актів, які прямо чи опосередковано ускладнюють чи скасовують процедури, спрямовані на максимальне залучення громадян до процесів прийняття рішень;
- фактична відсутність механізмів політичної відповідальності депутатів рад різного рівня перед своїми виборцями;
- стрімке зниження довіри до органів представницької влади та суспільна апатія [1, с. 60].

У наш час в Україні питання про довіру до держави, до її провідних інститутів – це найболючіше питання, що потребує свого негайного вирішення. Нова стратегія курсу держави повинна бути спрямована на максимальний політичний консенсус, суспільну консолідацію населення, його згоду відносно основних цілей і механізмів реалізації базових принципів демократії.

У зв'язку з розвитком процесів інтеграції України у Європейський Союз дієвим чинником політичної реформи стає вплив на українську політичну систему європейських цінностей. Рух України в Європу має супроводжуватися подоланням істотних розбіжностей українських та європейських реалій, ідей, цінностей, механізмів і динаміки розвитку, що потребує не просто спеціальних зусиль держави, принципово іншої державно-управлінської моделі.

Список використаних джерел:

1. Зайка В.М. Проблеми розвитку демократії в сучасній Україні / Зайка В.М., Чорна Н.М. // Віче. — 2012. — № 4. — С. 56-62
2. Миколюк І. В. Розвиток політичної системи українського суспільства та шляхи її модернізації / Миколюк І. В. // Держава та право. — Вип. 15. — 2011. — С. 45-49
3. Москалець Н.В. Досвід і проблеми реформування політичної системи в Україні на сучасному етапі / Москалець Н.В. // Державне управління: удосконалення та розвиток. — № 7. — 2012. — С. 91-98
4. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку / За ред. Ф. М. Рудича : Навч. посіб. для студ. вищих закладів освіти. — К. : Парламентське вид-во, 2010. — 327 с.

**Науковий керівник: Харченко Н.П.,
доцент кафедри теорії держави та
права НАВС, кандидат юридичних
наук**

ПРОГАЛИНИ В ПРАВІ

Наше суспільство постійно розвивається, виникають нові правовідносини, які нерегульовані правом. Це називається прогалиною. Ця тема сьогодні є актуальною, тому що всі відносини потребують контролю з боку держави, оскільки вони можуть бути порушені. Законодавець не може передбачити виникнення чи розвиток, що тягне за собою зміну цих відносин. Тому потрібні способи ліквідації цих дефектів – усунення. Усунення прогалин є нагальною потребою, адже держава не може попередити чи зупинити їх утворення, однак може позбутися їх після виникнення.

Прогалини у праві — це повна чи часткова відсутність у чинному законодавстві необхідних юридичних норм, якими, виходячи з принципів права, мають бути врегульовані певні суспільні відносини (один із найпоширеніших видів юридичних дефектів).

Причини прогалин:

- 1) невміння законодавця відобразити в нормативних актах усе різноманіття життєвих ситуацій, які вимагають правового регулювання (первісна прогалинність);
- 2) невміння законодавця передбачити появу нових життєвих ситуацій у результаті постійного розвитку суспільних відносин, здійснити щодо них певні законодавчі дії (подальша прогалинність);
- 3) технічні помилки законодавця, допущені при розробці законів і у використанні прийомів юридичної техніки. [1, с. 13]

Види прогалин в законодавстві за часом виникнення:

- первинні - виявляються у момент видання нормативного акта (законодавець або не знав про існування правовідносин, що потребують врегулювання, або не усвідомлював важливість їх врегулювання);
- вторинні - виникають після видання нормативно-правового акта у зв'язку з появою нових суспільних відносин або в результаті виникнення потреби врегулюванні явищ і процесів, які раніше не викликали необхідності регламентації.

Залежно від можливості подолання прогалин під час правозастосування виділяють:

- переборні
- непереборні.

Залежно від того, чи охоплюється існування прогалин умислом законодавця :

- навмисні (коли законотворець навмисно робить «пробіл» в законодавстві, залишаючи те чи інше питання на власний розсуд практиків)
- ненавмисні (прогалини, пов'язані з розвитком, появою нових суспільних відносин і у зв'язку з цим неможливістю законотворця передбачити ці зміни)

Залежно від ступеня відсутності законодавчої регламентації певної групи суспільних відносин:

- повні;
- часткові [2, с. 21].

В аспекті сприйняття європейського правового досвіду цікавим виглядає поділ на прогалини формулювання, які мають місце тоді, коли в дослівному тексті закону відсутня повна регламентація поведінки в тій чи іншій ситуації, та оціночні прогалини, що мають місце тоді, коли тільки буквальний зміст слів, якими сформульовано ту чи іншу норму права, говорить про необхідність її застосування, однак очевидна несправедливість, що матиме місце внаслідок її застосування, вимагає коригування цієї норми. Ураховуючи сучасні підходи до розуміння права, до вирішення проблеми букви і духу права, слід погодитися з тим, що в останньому випадку фактично має місце прогалина в законодавстві: неможливість застосування явно незадовільного законодавчого припису має ті самі наслідки, що й безпосередня відсутність відповідного правила в законодавстві.

У будь-якому випадку, прогалини мають бути усунені, якщо ж цей процес буде відсутнім - почнеться хаос. Адже будуть реально існувати правовідносини, які не врегульовані законом і право втратить свій авторитет як найголовнішого регулятора суспільних відносин.

Розглядаючи питання прогалин в законодавстві доцільно вказати і шляхи їх усунення. Так, в ч. 6 ст. 4 ЦПК зазначено: "Забороняється відмова в розгляді справи за мотивами не повноти, не ясності, суперечливості або відсутності законодавства, що регулює спірні відносини"[3].

Прогалини у праві можуть бути усунені шляхом їх ліквідації чи подолання.

Усунення прогалин відбувається через нормотворчу діяльність шляхом внесення змін і доповнень у закони, видання нових, досконаліших юридичних актів чи створення юридичного прецеденту, або укладання нормативного договору. Однак цей процес є тривалим і складним. Тому, для оперативного рішення застосовується другий варіант, що полягає в подоланні.

Подолання прогалин можливе під час правозастосовного процесу за допомогою застосування аналогії, а також субсидіарного застосування права (міжгалузевої аналогії).

Аналогія закону і аналогія права як засоби усунення прогалин в законодавстві передбачені в ст. 11 ЦПК України: "В разі відсутності закону, який регулює спірні відносини, суд застосовує закон, який регулює подібні відносини, а за відсутності такого суд виходить із загальних засад і змісту законодавства України"[3].

Розрізняють аналогію права та аналогію закону.

Аналогія закону — рішення конкретної юридичної справи на основі правової норми, розрахованої не на даний, а на подібний випадок.

Аналогія закону дає можливість вирішувати конкретну життєву ситуацію при відсутності норми, яка її безпосередньо регламентує, на основі іншої норми цієї ж або іншої галузі права, яка регулює аналогічні чи близькі за змістом відносини.

У процесі застосування аналогії закону має бути дотримано ряд вимог:

- 1) спочатку потрібно визначити, що ситуація, яка потребує вирішення має юридичний характер та повинна бути розв'язана за допомогою правових засобів;
- 2) необхідно переконатись, що у законодавстві відсутня норма, яка безпосередньо може регулювати даний випадок та на основі якої можна вирішити справу;
- 3) визначити норму права, яка регулює аналогічні випадки, та на її основі вирішити справу;
- 4) дати мотивоване обґрунтування причин застосування аналогії саме у даному конкретному випадку.

Застосування аналогії закону повинно здійснюватись з дотриманням певних принципів: застосування аналогії закону не є способом довільного вирішення справи. Прийняття рішення здійснюється відповідно до державної волі, яка відображена як у правовій системі в цілому, так і в окремих правових нормах, що регламентують аналогічні відносини. За допомогою аналогії закону органи правозастосування не ліквідують прогалини у праві, а лише їх долають.^[2] Аналогія права - застосування до суспільних відносин, не врегульованих нормативноправовими актами, принципів права, загальних засад і змісту законодавства ("духу" права). Це означає використання таких принципів права, як справедливість, гуманізм, рівність перед законом і судом, відповідальність за вину тощо, які закріплені в конституції держави або в законах, у їх загальних положеннях.

За наявності прогалин у законодавстві, законодавець пропонує правозастосувачу різну поведінку:

- 1) у галузі кримінального законодавства і законодавства про адміністративні правопорушення аналогія не допускається. У цьому разі потрібно керуватися принципом, відомим ще з часів римського права: "Немає злочину і немає вини, немає покарання і немає стягнення, якщо немає закону". Однак це не означає, що не існує прогалин в цих галузях. Прикладом є вбивство, вчинений групою малолітніх осіб, які не досягли 14-річного віку. Це надзвичайно рідкісна, однак можлива ситуація, при виникненні якої ніхто не буде нести відповідальність за вчинене, адже відсутній склад злочину.

2) у галузі цивільного, сімейного, трудового законодавства прогалини переборюються такими способами: аналогія закону; аналогія права; субсидіарне застосування норм права (міжгалузева аналогія). Субсидіарне застосування норм права – вирішення справи або окремого юридичного питання за відсутності норми в певній галузі права відбувається за допомогою додаткового використання норм іншої спорідненої галузі права (міжгалузева аналогія). Наприклад, у ст. 8 Сімейного кодексу субсидіарність виражається в такому: майнові відносини між подружжям, батьками та дітьми, іншими членами сім'ї та родичами, які не врегульовані Сімейним кодексом, регулюються відповідними нормами Цивільного кодексу України, якщо це не суперечить суті сімейних відносин. У ст. 12 Сімейного кодексу

також закріплюється необхідність використання права застосуванням приписів Цивільного кодексу при визначенні строків, установлених у Сімейному кодексі. Тут міжгалузева аналогія не забороняється.

Потрібно знати, що в деяких галузях права субсидіарне застосування норм цивільного права скасовано самим законодавцем, а в інших випадках, незважаючи на відсутність прямої заборони в законодавстві, воно неприпустиме. Так, до норм власне трудового, сімейного, екологічного права загальні положення цивільного права в порядку субсидіарності не можна застосовувати. Субсидіарне застосування можливе лише до правових норм, включених як додаткові до приписів законодавчих актів про сімейні, трудові і деякі інші відносини.

Практика свідчить, що регулювання суспільних відносин будь-якою галуззю права здійснюється здебільшого лише власними галузевими засобами. Субсидіарне застосування норм права є винятком із загального правила [2, с.21].

Однак варто пам'ятати, що рішення, прийняті на підставі аналогії права або аналогії закону, не можуть відігравати роль загальної норми права, яка застосовується для всіх. Воно стосується винятково даного конкретного випадку.

Прогалини в законодавстві повинні усуватися в процесі правотворчості шляхом внесення змін і доповнень до законів, видання нових, досконаліших юридичних актів.

Прогалини в праві є неминучим явищем у сучасному суспільстві, адже виникає велика кількість правовідносин, які потребують регулювання, а законодавство не може йти в ногу з часом.

Тому виникли такі поняття, як аналогія права і аналогія закону, які вважають шляхами подолання цих проблем. На практиці виникають такі ситуації, коли суд не може знайти нормативно-правовий акт, який регулює той чи інший спір. Звичайно, виходом з даної ситуації може бути створення нового акту, однак це складна і довга процедура, а справа потребує негайного вирішення. Тому застосовується аналогія права або аналогія закону, що полягає у використанні норм права або нормативно-правового акту, що регулює подібні відносини. Але це має бути аргументоване рішення.

Отже, прогалини в праві є невід'ємною складовою сучасного правового життя, однак цю проблему, як і всі інші можна вирішити.

Список використаних джерел:

1. Погребняк С. Прогалини в законодавстві та засоби їх подолання / С. Погребняк. // Загальні проблеми правової науки. – 2013. – №1. – С. 13.
2. Клім С. І. Аналогія закону у цивільному праві України : автореф. дис. на здоб. наук.ступ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / С. І. Клім. – Одеса, 2012. – 21с.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV (Редакція станом на 01.09.2015) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/161815>
4. Шевченко Т. В. Прогалини в законодавстві, способи усунення і подолання / Шевченко Т. В. // Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики. – 2013. – С. 4.

**Совтан Юлія Василівна курсант 2
курсу ННПФПСКМ НАВС
Науковий керівник: Лапка О. Я.
доцент кафедри конституційного та**